

Ο Φαρμάκης μεταβαίνων εις την Ήπειρον σύμφωνα με τας οδηγίας της φιλικής εταιρίας διήλθεν από την Κωνσταντινούπολιν. Εκεί ευρισκόμενος έμυθε και έκατήχησεν εις τας της φιλικής εταιρίας έξέχοντα πρόσωπα τα όποια προηγουμένως είρε προπαρασκευάση. Τόν έπίσκοπον Σεργίων και μετέπειτα Πατριάρχην Κωνιπόλεως Χρύσανθον, τόν μεγαλύτερον Κύριakon Κομπάρην μετέπειτα ένεργόν μέρος και έκ των διευθυνόντων την φιλικήν εταιρίαν, τόν έκ Άγράφων πατριώτην Άρ. Σκανδάλην. Μεταξύ των κατηχηθέντων συμπεριλαμβάνεται και ο πλούσιος έκ Σεργίων θερμός πατριώτης και Τραπεζίτης Έμμανουήλ Παππίας του όποιου την βιογραφίαν θέλομεν διαπραγματευθή, παρεπιδημών τότε έν Κωνιπόλει δι' ύποθέσεις του και μετέπειτα άρχηγός της επαναστάσεως της Χαλκιδικής.

Έκ των γεγονότων αυτών έξάγεται τό συμπέρασμα ότι ο Φαρμάκης εδρεν άναμφοβήτητον έπιρροήν και ύπόληψιν μεταξύ των πρωταγωνιστών της έλευθερίας και ότι άπήλασε σε βασιμού και ύπολήψεως εις τούς κύκλους των φιλικών.

Ο Φαρμάκης παραμείνας έπι τι διάστημα έν Κωνιπόλει, άνεχώρησε διά τό "Άγιον Όρος" ένθα άφιχθείς πρόσβη εις την έναρξιν της κατηχήσεως διαφόρων προσώπων έκ τοΰ Ίερομοναχικού κλάδου τα όποια έκρινε κατάλληλα διά την τοιαύτην μύησιν.

Εις τό "Άγιον Όρος" εύρίσκετο τότε και ο μετέπειτα έθνομάρτυς Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε'. Ο Πατριάρχης διακρινόμενος διά τό ήθος και τόν πατριωτισμόν τακτικώτατά μετέβαινεν εις τό Όρος τόσον διά μελέτας, όσον διά τό περιβάλλον τοΰ Άθω ήτο κατάλληλον διά την προσευχήν και την μόιωσιν τα όποια ζητούσι οι άνωτέρας ιεροής κληρικοί.

Τόν Πατριάρχην Γρηγόριον ο Φαρμάκης έκατήχησεν εις τα της Φιλικής Έταιρίας και έξήγησε την συνδρομήν αυτού διά την μύησιν των μάλλον καταλλήλων μοναχών και κληρικών της περιφέρειας καθώς και την προστασίαν της Ορθοδόξου Χριστιανικής Έκκλησίας διά τόν άγώνα όστις δέν ήτο μόνον έθνικός αλλά και έκκλησιαστικός.

ΤΑ ΤΡΙΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

Αι ώραι του πανικού και της τρομοκρατίας που έπληροκόπησαν εις την Πόλιν μετά την άναγγελίαν των πρώτων γεγονότων του απελευθερωτικού άγώνος του Εικοσιένα, διαγράφονται με τα ζωηρότερα χρώματα, εις τό ήμερολόγιον του άτρομήτου Μεσημβριανού φιλικού Κυριάκου Κομπάρη.

Αλλά μαζί με τό πολύτιμον ήμερολόγιον, περιεσώθησαν και δύο χαρακτηριστικά έγγραφα που άφηγούνται την φυγήν και την διάσωσιν επιφανών ελληνικών οικογενειών της Πόλεως, από τούς δυνάστας των σκληρών δργάνων του μαινομένου τότε Σουλτάνου Μαχμούτ ό όποιος δέν έδίστασε να θανατώση δύο πρωθυπουργούς του και ένα Σείχουλιόλαμην, ως υπευθύνους και τούτους διά τό επαναστατικόν κίνημα των άπίστων ραγιάδων.

Της τελευταίας αυτής τομηράς αποφάσεως τό δικαιολογητικόν άπαντάται εις τό Σουλτανικόν φιδμάνι της ίδιας εποχής, εις τό όποιον γράφονται, μεταξύ των άλλων, και τα εξής:

«... Αύτη των άπίστων ή τόλη, παρτιρά των υποργών και υπαλλήλων του Κράτους μου την έδραν τιαν και τας σκολασίας. Έαν προέλεπον οι άπιστοι αντίστασιν ισχυράν, ουδέποτε θ' απέτυχον όσα έτόλμησαν!».

Κατά τας ήμέρας, λοιπόν, των σκληρών και αιματηρών μέτρων και του έξοντωτικού διωγμού των υπόπτων, ο Κομπάρης, μυστικός έντολοδόχος της Φιλικής Έταιρίας, διετήρησεν άπόλυτον την ψυχραιμίαν του. Και ειργάσθη, με ιάθε τρόπον, να σώση όσα τό δυνατόν περισσότερους χριστιανούς της Πόλεως.

Μεταξύ του όχλου, που είχαν έξεγερθή και κατεσφαζεν άδασκρίτως, εις τούς δρόμους και τα σπίτια τούς «υπόπτους», είχε διαδοθή ότι κάποιος Άποστόλης και κάποιος Λευτέρης είχαν ύποκινήσει την επανάστασιν των άπίστων. Και ή διάδοσις αυτή προήλθεν από τούς άμαθεστέρους φανατικούς, που άπλοποίησαν την Φιλικήν Έταιρίαν, τούς άποστόλους της και την έλευθερίαν με τα τρία φανταστικά πρόσωπα:

—Μπρί Έτερλή, μπρί Άποστόλ μπρί Λευτέρ!

Δηλαδή:

—Ένας Έταίρος, ένας Άπόστολος και ένας Λευτέρης!

Κατεδιώκοντο, έτσι, από τοΰ όχλου αυτοί οι τρεις άνταρτικοί άρχιεπαναστάται. Και κατεσφάζοντο χιλιάδες άθώων, που ένομιζον ότι ήσαν οι καταζητούμενοι. Έν τώ μεταξύ, ήρχισεν άθρόα ή φυγή των επιφανών ελληνικών οικογενειών. Έκ των πρώτων κατώρθωσαν να διαφύγουν την σφαγήν και να φέγον εγκλίρωσ από την Πόλιν, οι άδελφοί και οι οικείοι του ήγεμό-

νος Σούτσου. Έπειτα, οι Χατζερίδες, οι Σχινάδες, ο Κωνσταντίνος Οικονόμος ο έκ Οικονόμων, οι Σκαναβήδες, οι Μάνοι και πολυάριθμοι άλλοι.

Περί του τρόπου καθ' όν διέφυγεν ο περίφημος ιεροκήρυξ Οικονόμος ο έκ Οικονόμων μαζί με όλίγα μέλη των οικογενειών Μουρούζη και Μαυροκορδάτου, διηγείται ακολουθόν όμολογητικόν έγγραφο των διασωθέντων:

«Διά του παρόντος όμολογούμεν οι όπογεγραμμένοι, ότι ο κύριος Κυριάκος Κομπάρης, Γρατικός τό γένος, τίμιος έμπορος υπό τών αστριακήν προστασίαν, κατοικών πρό πολλών χρόνων εις Γαλατάν της Κωνσταντινουπόλεως, κινούμενος από ζήλον φιλογενεϊας διάπυρον, συνέειργεν εις σωτηρίαν και διαφυγήν ήμών από του κινδύνου της θρηώιδας, άλλους μέν αποκρύψας πρότερον εις ιδιαιτέραν οικίαν, άλλους δε και άμέσως έμβαρκήσας εις διάφορα πλοία και έπιστατήσας με κίνδυνον των κτημάτων του και της ζωής του, έως οδ διεσώθημεν εις τό φιλανθρωπότατον άσylum της κρατικής ρωσικής προστασίας...».

Τό Ιστορικόν αυτό έγγραφο, που συνετάχθη εις την Όδησόν, κατά Ίανουάριον του 1822, φέρει τας ύπογραφάς: Εύφροσύνη Μουρούζη, Πρίγκηψ Κωνσταντίνος Ύψηλάντης, Κωνσταντίνος Οικονόμος «ιεροκήρυξ της Μεγάλης Εκκλησίας και πασών των υπό τόν Οικουμενικόν Θρόνον Ορθοδόξων του Θεού Έκκλησιών», Μαρία Δόμνα Μαυροκορδάτου, Ραλλού Μουρούζη, Ρωξάνδρα Μουρούζη και Ίεραπόλεως Φιλόθεος.

Περιεσώθη όμως και δεύτερον όμολογητικόν έγγραφο, υπό ήμερομηνίαν 17 Ίανουαρίου 1822, συντεταγμένον εις την Όδησόν και φέρον πολλές ύπογραφάς Έλλήνων προσφύγων που έσώθησαν από τόν φλογερόν φιλικόν Κυριάκον Κομπάρην.

Από τό κείμενον του έγγράφου αυτού προκύπτει ότι τρία έν συνόλη καράβια έχρησιμοποιήθησαν υπό του Κυριάκου Κομπάρη διά την σωτηρίαν των Χριστιανών που έξήτησαν την προστασίαν του, κατά τας ήμέρας της τρομοκρατίας. Τα καράβια αυτά ήσαν: του Άντωνίου Πεταλά Μαράτου, με σημαίαν ρωσικήν και με άψυχάς έξήντας του Παναγή Καλλιγά με σημαίαν ρωσικήν και με άψυχάς έκκατόν σαράντα μίαν» και του Άντωνίου Νικολίτζ με σημαίαν αστριακήν και με άψυχάς έκκατόν ένδεκα».

Εις τό έγγραφο προτίθεται και ή ένδιαφέρονσα πληροφορία ότι ο Κομπάρης δέν έφυγεν από την Πόλιν παρά μόνον όταν τόν έπρόδωσαν διά τας φυγαδεύσεις αυτές, όποτε και παρέλαβε την οικογένειάν του και κατώρθωσε να διαφύγη μαζί της εις την Ρωσίαν.

Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΤΡΙΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

Αι ώραι του πανικού και της τρομοκρατίας που επηκολούθησαν εις την Πόλιν μετά την αναγγελίαν των πρώτων γεγονότων του απελευθερωτικού αγώνος του Εικοσιένα, διαγράφονται με τα ζωρότερα χρώματα, εις το ημερολόγιον του άτρομήτου Μεσημβριανού φιλικού Κυριάκου Κουμπάρη.

Αλλά μαζί με το πολύτιμον ημερολόγιον, περιεσώθησαν και δύο χαρακτηριστικά έγγραφα που αφηγούνται την φυγήν και την διάσωσιν επιφανών ελληνικών οικογενειών της Πόλεως, από τους δυνάμεις των σκληρών οργάνων του μαινομένου τότε Σουλτάνου Μαχμούτ ο οποίος δεν έδίστασε να θανατώσῃ δύο πρωθυπουργούς του και ίνα Σείχουλιολάμην, ως υπευθύνους και τούτους διά το επαναστατικόν κίνημα των άπιστων ραγιάδων.

Της τελευταίας αυτής τομηράς απόφασεως το δικαιολογητικόν άπαντάται εις το Σουλτανικόν φερμάνι της ίδιας εποχής, εις το όποιον γράφονται, μεταξύ των άλλων, και τα εξής:

«... Αύτη των άπιστων ή τόλμη, μαρτυρεί των ύπουργών και υπαλλήλων του κράτους μου την άδράκειαν και τας άκολασίας. Εάν προέβλεπον οι άπιστοι αντίστασιν ισχυράν, ούδέ ησάτε θ' άπετόλμων όσα έτόλμησαν!...»

Κατά τας ημέρας, λοιπόν, των σκληρών και αιματηρών μέτρων και του έξοντωτικού διωγμού των υπόπτων, ο Κουμπάρης, πιστός έπαικός της Φιλικής Εταιρείας, διετήρησεν απόλυτον την ηνυχαισίαν του. Και εινάσθη, με λάβε τρόπον, να σώσῃ όσω τῶ δυνατόν περισσότερους χριστιανούς της Πόλεως.

Μεταξύ του όλου, που ειχεν έξεγερθή και κατέσφαζεν άδανκρίτως, εις τους δρόμους και τα σπίτια τους «υπόπτους», είχε διαδοθή ότι κάποιος Άποστόλης και κάποιος Δευτέρης είχαν υποκινήσει την επανάστασιν των άπιστων. Και ή διάδοσις αυτή προήλθεν από τους άμαθεστέρους φανατικούς, που άπολοποίησαν την Φιλικήν Εταιρίαν, τους άποστόλους της και την ελευθερίαν με τα τρία φανταστικά πρόσωπα:

—Μπέρ Έτερλή, μπέρ Άποστόλ μπέρ Λευτέρ!

Δηλαδή:

—Ένας Έταίρος, ένας Άποστόλος και ένας Λευτέρης!

Κατεδιώκοντο, έτσι, υπό του όλου αυτοί οι τρεις άνύπαρκτοι άρχεπαναστάται. Και κατεσφάζοντο χιλιάδες άθώων, που ένομίζοντο ότι ήσαν οι καταζητούμενοι. Έν τῷ μεταξύ, ήρχισεν άθρόα ή φυγή των επιφανών ελληνικών οικογενειών. Έκ των πρώτων κατώρθωσαν να διαφύγουν την σφαγήν και να φύγουν εγκαίρως από την Πόλιν, οι άδελφοί και οι οικείοι του ήγεμόνος Σούτσου. Έπειτα, οι Χατζερήδες, οι Σχινάδες, ο Κωνσταντίνος Οικονόμος, ο έξ Οικονόμος, οι Σκαναβήδες, οι Μάνοι και πολυάριθμοι άλλοι.

Περί του τρόπου καθ' όν διέφυγεν ο περίφημος Ιεροκλήρξ Οικονόμος, ο έξ Οικονόμος μαζί με όλίγα μέλη των οικογενειών Μουρούζη και Μαυροκορδάτου, διηγείται άξιόλοβον όμολογητικόν έγγραφο των διασωθέντων:

«Διά του παρόντος όμολογούμεν οι όπογεγραμμένοι, ότι ο κύριος Κυριάκος Κουμπάρης, Γραικος το γένος, ένας έμπορος υπό την αυστριακήν προστασίαν, κατοικών πρό πολλών χρόνων εις Γαλατάν της Κωνσταντινουπόλεως, κινούμενος από ζήλον φιλογεγενέας διάτυρον, συνέτριψεν εις σωτηρίαν και διαφύγην ήμων από του κινδύνου της θηριώσεως, άλλους μὲν αποκρύψας πρότερον εις ιδίαν του οικίαν, άλλους δε κατ' αιώνας έμίστρασε εις τις διάφορα πλοία και έπιστατήσας με κίνδυνον των κτημάτων του και της ζωής του, έως αὐ διεσώθημεν εις το φιλανθρωπάτον άσυλον της κρατίας ρωσικής προστασίας...».

Το Ιστορικόν αυτό έγγραφο, που συνετάχθη εις την Όδησάν, κατά Ιανουάριον του 1822, φέρει τας ύπογραφάς: Εύφροσύνη Μουρούζη, Πρίγκηψ Κωνσταντίνος Ύψηλάντης, Κωνσταντίνος Οικονόμος «Ιεροκλήρξ της Μεγάλης Εκκλησίας και πασών των υπό τον Οικουμενικόν Θρόνον Ορθοδόξων του Θεού Έκκλησιών», Μαρία Δόμνα Μαυροκορδάτου, Ραλλού Μουρούζη, Ρωξάνδρα Μουρούζη και Ιεραπόλεως Φιλόθεος.

Περιεσώθη όμως και δεύτερον όμολογητικόν έγγραφο, υπό ημερομηνίαν 17 Ιανουαρίου 1822, συνεταγμένον εις την Όδησάν και φέρον πολλές ύπογραφάς Έλλήνων προσφύγων που έσώθησαν από τον φλογερόν φιλικόν Κυριάκον Κουμπάρην.

Από το κείμενον του έγγράφου αυτού προκίπτει ότι τρία έν συνόλω καράβια έχρησιμοποιήθησαν υπό του Κυριάκου Κουμπάρη διά την σωτηρίαν των Χριστιανών που έζητησαν την προστασίαν του, κατά τας ημέρας της τρομοκρατίας. Τα καράβια αυτά ήσαν: του Άντωνίου Πεταλά Μαράτου, με σημαίαν ρωσικήν και με «ψυχάς έξηνητα» του Παναγή Καλλιγά με σημαίαν ρωσικήν και με «ψυχάς εκατόν σαράντα μίαν» και του Άντωνίου Νικολίτς με σημαίαν αυ-

στριακήν και με «ψυχάς εκατόν ένδεκα».

Εις το έγγραφο προστίθεται και ή ενδιαφέρουσα πληροφορία ότι ο Κουμπάρης δεν έφυγεν από την Πόλιν παρά μόνον όταν τον έπρόδωσαν διά τας φαιδεύσεις αυτές, όποτε και παρέλαβε την οικογένειάν του και κατώρθωσε να διαφύγῃ μαζί της εις την Ρωσίαν.

Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ